

ARCHÍV

POPLATKY ZA DEPORTOVANÝCH SLOVENSKÝCH ŽIDOV

EDUARD NIŽŇANSKÝ – IVAN KAMENEC

NIŽŇANSKÝ, E. – KAMENEC, I.: Fees for Jewish deportees. *Historický časopis*, 51, 2, 2003, pp. 311–342, Bratislava.

Slovak Jews' transports into the Nazi concentration camps represent one of the traumatizing factors of modern Slovak history. And, the then Slovak government paid Germany so called settlement fees which was a unique fact in the history of European Jews' holocaust. Another similar one was in Croatia. The documents reconstruct complicated Slovak-German financial relation, as well as the negotiations which dealt with the solution of Slovak Jews' issue. Those relations became more complicated in the years 1939 – 1940 when the IIIrd Reich confiscated the property of Jews of Slovak nationality who lived either in Germany, or on the territories annexed by Germany without any compensation. The so called settlement fee (500 marks, approximately 5000 Slovak crowns) for each Jewish deportee from Slovakia was not only a moral fiasco, but resulted in financial detriment for the Slovak state.

History. Slovakia. Fees for Slovak Jewish deportees.

Vyplácanie tzv. osídľovacieho poplatku za násilne vysťahovaných slovenských židovských občanov roku 1942 tvorí organickú súčasť, no zároveň jednu z najtrápnejších kapitol slovenského variantu „konečného riešenia“ židovskej otázky. Slovenská vláda totiž vyhovelá nemeckej požiadavke a zaviazala sa zaplatiť tretej ríši za každú deportovanú osobu 500 ríšskych mariek (RM), čo v dobovom menovom kurze predstavovalo viac ako 5000 slovenských korún (Ks). Táto finančná transakcia nemá iba svoj historický a morálny rozmer, ale v ostatnom čase stále viac sa dostáva aj do právnej roviny – v súvislosti s prebiehajúcim odškodňovacím procesom obetí holokaustu. Vari preto sa vynorilo okolo „osídľovacieho poplatku“ veľa nepresností, dohadov i navzájom si protirečiacich tvrdení. K spoľahlivej historickej rekonštrukcii daného problému môžu vari najlepšie prispieť dobové dokumenty, ktoré vznikli hlavne v rámci nemecko-slovenskej diplomatickej korešpondencie. Dokumenty osvetľujú nielen prípravu a priebeh tejto finančnej operácie, ale aj jej politické a ekonomické pozadie, ako aj slovensko-nemecké konflikty, ktoré pri praktickej realizácii „osídľovacieho poplatku“ vznikali.

V období od jesene 1941 do jari 1942 v tzv. riešení židovskej otázky šlo na nemeckej i slovenskej strane v prvom rade o rýchle a efektívne zmocnenie sa všetkých kategórií „neárijského“ majetku. Od začiatku to v slovensko-nemeckých vzťahoch vyvolávalo isté napätie a slovenský štát ako satelit bol aj tu voči svojmu „ochrancovi“ - Nemecku, v nerovnoprávnom postavení. Veľa židovských osôb so slovenským štátnym občianstvom totiž žilo alebo malo svoj majetok na území tretej ríše, resp. v krajinách ňou okupovaných. Najviac sa to týkalo územia Protektorátu Čechy a Morava, kde radikálny arizačný a konfiškačný proces židovského majetku začal prebiehať skôr ako na Slovensku. Už v prvej polovici roka 1940 sa tamojší slovenskí židovskí občania naivne dovoľávali ochrany svojho majetku na príslušných slovenských diplomatických